

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

بررسی عوامل اقتصادی - اجتماعی مؤثر بر همنوایی اجتماعی دانش آموزان
مطالعه موردی دبیرستانهای منطقه ۵ آموزش و پرورش شهر تهران

توسط

فریفته هدایتی

پایان نامه

ارائه شده به دانشکده تحصیلات تکمیلی به عنوان بخشی از فعالیتهای تحصیلی لازم

برای اخذ درجه کارشناسی ارشد

در رشته

جامعه شناسی

از

دانشگاه شیراز

شیراز ، ایران

5160

ارزیابی و تصویب شده توسط کمیته پایان نامه با درجه : عالی

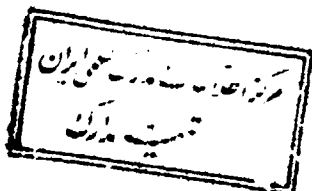
امضاء اعضاء کمیته پایان نامه :

دکتر حبیب احمدی ، استادیار بخش جامعه شناسی (رئیس کمیته)

دکتر محمد تقی ایمان ، استادیار بخش جامعه شناسی

دکتر جهانگیر جهانگیری ، استادیار بخش جامعه شناسی

بهمن ۱۳۷۷

۳۵۱۲

چکیده

بررسی عوامل اقتصادی اجتماعی مؤثر بر همنوایی اجتماعی دانش آموزان
(مورد مطالعه : دبیرستانهای منطقه ۵ آموزش و پرورش شهر تهران) .

توسط :

فریفته هدایتی

هدف این تحقیق بررسی عوامل اقتصادی اجتماعی مؤثر بر همنوایی اجتماعی دانش آموزان است . این پژوهش به شیوه پیمایش صورت گرفته است . داده ها به وسیله پرسشنامه از یک نمونه ۲۵۰ نفری از دانش آموزان دبیرستانهای نظام جدید آموزش و پرورش منطقه ۵ تهران که به روش تصادفی طبقه ای انتخاب شده بودند در آبان ماه سال ۱۳۷۷ گرد آوری شدند . تجزیه و تحلیل داده ها جهت آزمون فرضیه ها به دو شیوه تجزیه و تحلیل چند متغیره و تحلیل پراکنش انجام شد و نتایج تحقیق به شرح زیر بدست آمد :

در تجزیه و تحلیل چند متغیره ، ۴ متغیر رعایت هنجارهای اجتماعی توسط معلمین ، روابط اجتماعی ، سن مادر و احساس تعلق به مدرسه بالاترین همبستگی را با متغیر وابسته نشان داده اند . ولی متغیرهای احساس تعلق به خانواده ، سن ، تعداد افراد خانوار، سن پدر ، در آمد خانوار رابطه معناداری با همنوایی اجتماعی دانش آموزان ندارند . سایر متغیرها رابطه معناداری با متغیر وابسته تحقیق نشان داده اند؛ این متغیرها عبارتند از : جنس ، محل تولد ، رشته تحصیلی ، محل تولد والدین ، نوع شغل والدین ، تحصیلات والدین و نوع مالکیت مسکن . در میان متغیرهای مستقل تحقیق سن مادر و پایه تحصیلی رابطه معنادار منفی با همنوایی اجتماعی دانش آموزان دارد.

و بطور کلی از مجموع متغیرهای مستقل، سن، تعداد افراد خانوار، سن پدر، در آمد خانوار و احساس تعلق به خانواده رابطه معنا داری با هم‌نویسی اجتماعی دانش‌آموزان ندارد.

تقدیم به

مادر فداکار

و همسر مهربانم

سپاسگزاری

حمد و سپاس یگانه معبودی راست که توفیق طی این مرحله از تحصیل علم را نصیبم کرد. اما ناسپاسی از خلق ناسپاسی از خداست.

بر خود لازم می دانم که از اعضای محترم کمیته پایان نامه ، استاد گرانقدر جناب آقای دکتر حبیب احمدی که همواره با راهنمایی های خردمندانه و خالصانه خویش مرا در به ثمر رسیدن این بررسی رهنمون شدند، استاد ارجمند جناب آقای دکتر محمد تقی ایمان که از راهنمایی های بی دریغ ایشان در سراسر تحقیق بویژه در امر روش شناسی ، بهره مند بودم و استاد محترم جناب آقای دکتر جهانگیر جهانگیری که با ارشادات خویش مرا در انجام این بررسی یاری نمودند ، نهایت تشکر و قدردانی را بنمایم .

همچنین از جناب آقای مهرداد اردشیری کارشناس محترم مرکز جمعیت شناسی دانشگاه شیراز که صمیمانه در مراحل پردازش کامپیوتری داده ها یاریم دادند ، سپاسگزاری می نمایم.

فهرست مطالب

<u>صفحه</u>	<u>عنوان</u>
.....	فهرست جداول.....
.....	فهرست اشکال.....
۱.....	فصل اول - مقدمه.....
۱.....	۱-۱- بیان مسأله.....
۳.....	۱-۲- اهمیت هنجار پذیری.....
۵.....	۱-۳- هدف پژوهش.....
۶.....	فصل دوم - مروری بر ادبیات موضوع و مطالعات پیشین.....
۶.....	۱-۲- تعریف مفاهیم.....
۶.....	۱-۲-۱- مفهوم گرایش.....
۷.....	۱-۲-۲- سازمان گرایش.....
۸.....	۱-۲-۳- ابعاد گرایش.....
۹.....	۱-۲-۴- مفهوم هنجار اجتماعی.....
۱۱.....	۱-۲-۵- تعریف همنوایی اجتماعی.....
۱۳.....	۱-۲-۲- مروری بر مطالعات پیشین.....
۱۶.....	فصل سوم - مروری بر مبانی نظری همنوایی اجتماعی و ارائه.....
	چار چوب نظری تحقیق
۱۶.....	۱-۳- مبانی نظری.....
۱۷.....	۱-۳-۱- رویکرد روان شناسی و روان شناسی اجتماعی.....
۱۷.....	۱-۳-۱-۱- نظریه کهلبرگ.....

۱۹.....	۳-۱-۱-۲ نظریه نیازها
۲۱.....	۳-۱-۲- رویکرد ساختی - کارکردی
۲۱.....	۳-۱-۲-۱ نظریه وجدان جمعی : دورکیم
۲۴.....	۳-۱-۲-۲ نظریه نابهنجاری (آنومی): دورکیم-مرتین
۲۸.....	۳-۱-۲-۳ نظریه کنترل (نظارت) اجتماعی
۳۲.....	۳-۱-۲-۴ نظریه های جامعه پذیری وهنجارپذیری
۳۷.....	۳-۱-۲-۴-۱ کارگزاران جامعه پذیری
۴۵.....	۳-۱-۲-۵ نظریه مبادله اجتماعی
۴۷.....	۳-۱-۳ دیدگاه تضاد - آراء و نظرات کارل مارکس
۵۰.....	۳-۱-۴ دیدگاه کنش متقابل نمادی
۵۰.....	۳-۱-۴-۱ نظرات جرج هربرت مید
۵۳.....	۳-۱-۴-۲ نظریه نقش ها
۵۴.....	۳-۲- چارچوب نظری
۵۵.....	۳-۲-۱ مدل تحلیلی
۵۸.....	فصل چهارم - روش شناسی تحقیق
۵۸.....	۴-۱- روش پژوهش
۵۹.....	۴-۲- واحد تحلیل
۵۹.....	۴-۳- جامعه آماری و جمعیت تحقیق
۶۰.....	۴-۳-۱ نمونه گیری و حجم نمونه
۶۱.....	۴-۳-۲ تعریف نمونه و جامعه آماری
۶۱.....	۴-۳-۳ تعیین حجم نمونه
۶۳.....	۴-۴ فرضیه های تحقیق
۶۵.....	۴-۵ ابزار جمع آوری اطلاعات
۶۶.....	۴-۵-۱ سنجش

- ۶۶-۴-۵-۱-۱- سنجش متغیر وابسته.....
- ۶۷-۴-۵-۱-۲- سنجش متغیرهای مستقل.....
- ۶۸-۴-۶- روش جمع آوری اطلاعات.....
- ۶۸-۴-۷- روش های آماری.....
- ۶۹-۴-۷-روایی.....
- فصل پنجم - تجزیه و تحلیل داده ها..... ۷۱
- ۷۱-۵-۱- مشخصات فردی پاسخگویان..... ۷۱
- ۷۱-۵-۱-۱- توزیع فراوانی دانش آموزان بر حسب جنس..... ۷۱
- ۷۲-۵-۱-۲- سن پاسخگویان..... ۷۲
- ۷۳-۵-۱-۳- محل تولد پاسخگویان..... ۷۳
- ۷۳-۵-۱-۴- توزیع دانش آموزان بر حسب پایه تحصیلی..... ۷۳
- ۷۴-۵-۱-۵- توزیع دانش آموزان بر حسب رشته تحصیلی..... ۷۴
- ۷۴-۵-۲- ویژگی های خانوادگی..... ۷۴
- ۷۴-۵-۱-۲- تحصیلات والدین..... ۷۴
- ۷۳-۵-۲-۲- وضعیت شغلی والدین..... ۷۳
- ۷۶-۵-۲-۳- محل تولد والدین..... ۷۶
- ۷۷-۵-۲-۴- سن والدین..... ۷۷
- ۷۹-۵-۲-۵- میزان در آمد خانوار..... ۷۹
- ۷۹-۵-۲-۶- وضعیت مسکن..... ۷۹
- ۸۰-۵-۳- احساس تعلق فرد به نهادهای اجتماعی کننده..... ۸۰
- ۸۰-۵-۳-۱- احساس تعلق فرد به خانواده..... ۸۰
- ۸۲-۵-۳-۲- احساس تعلق فرد به مدرسه..... ۸۲
- ۸۴-۵-۴- رعایت هنجارهای اجتماعی توسط نهادهای اجتماعی کننده..... ۸۴
- ۸۴-۵-۴-۱- رعایت هنجارهای اجتماعی توسط خانواده..... ۸۴

- ۵-۴-۲- رعایت هنجارهای اجتماعی توسط معلمین مدرسه..... ۸۶
- ۵-۵- روابط اجتماعی دانش آموز..... ۸۸
- ۵-۶- گروه مرجع پاسخگویان..... ۹۰
- ۵-۷- بررسی پابندی پاسخگویان به هنجارهای اجتماعی..... ۹۰
- ۵-۷-۱- اعتبار گویه های طیف..... ۹۱
- ۵-۷-۲- بررسی میزان پایایی وسازگاری درونی..... ۹۳
- گویه های طیف
- ۵-۷-۳- میزان همنوایی پاسخگویان با هنجارهای اجتماعی..... ۹۶
- اجتماعی
- ۵-۸-۸- بررسی عوامل مؤثر بر همنوایی اجتماعی..... ۹۶
- ۵-۸-۱- رابطه بین متغیرهای مستقل فاصله ای..... ۹۷
- باهمنوایی اجتماعی پاسخگویان
- ۵-۸-۲- تحلیل چند متغیره..... ۹۸
- ۵-۸-۳- معادله رگرسیون و نحوه ورود..... ۹۹
- متغیرها به آن
- ۵-۹-۹- تجزیه و تحلیل متغیرهای اسمی و ترتیبی..... ۱۰۳
- ۵-۹-۱- همنوایی اجتماعی در میان دانش آموزان..... ۱۰۳
- پسر و دختر
- ۵-۹-۲- همنوایی اجتماعی پاسخگویان بر حسب..... ۱۰۴
- پایه تحصیلی
- ۵-۹-۳- همنوایی اجتماعی دانش آموزان بر حسب..... ۱۰۵
- رشته تحصیلی
- ۵-۹-۴- همنوایی اجتماعی دانش آموزان..... ۱۰۶
- بر حسب محل تولد

۵-۹-۵- همنوایی اجتماعی پاسخگویان بر.....	۱۰۶
حسب محل تولد پدر	
۵-۹-۶- همنوایی اجتماعی پاسخگویان.....	۱۰۷
بر حسب محل تولد مادر	
۵-۹-۷- تأثیر سواد پدر بر میزان همنوایی.....	۱۰۸
اجتماعی پاسخگویان	
۵-۹-۸- تأثیر سواد مادر بر میزان همنوایی.....	۱۰۹
اجتماعی پاسخگویان	
۵-۹-۹- تأثیر نوع شغل پدر بر میزان همنوایی.....	۱۰۹
اجتماعی پاسخگویان	
۵-۹-۱۰- تأثیر نوع شغل مادر بر همنوایی.....	۱۱۰
اجتماعی پاسخگویان	
۵-۹-۱۱- تأثیر نوع مالکیت منزل پاسخگویان.....	۱۱۱
بر میزان رعایت هنجارهای اجتماعی	
۵-۹-۱۲- تأثیر گروه مرجع بر میزان همنوایی.....	۱۱۲
اجتماعی پاسخگویان	
فصل ششم - نتیجه گیری و پیشنهادات	۱۱۳
۶-۱- بحث و نتیجه گیری	۱۱۳
۶-۲- محدودیت ها و موانع تحقیق.....	۱۱۹
۶-۳- پیشنهادات تحقیق.....	۱۱۹
پیوست ها	
۱ - پرسشنامه.....	۱۲۲
فهرست منابع فارسی	۱۲۸

عنوان

صفحه

..... فهرست منابع انگلیسی

..... صفحه چکیده انگلیسی

..... صفحه عنوان انگلیسی

فهرست جداول

<u>صفحه</u>	<u>عنوان</u>
۷۲.....	جدول ۱ - توزیع فراوانی دانش آموزان بر حسب جنس.....
۷۲.....	جدول ۲ - توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب سن.....
۷۳.....	جدول ۳ - توزیع فراوانی پاسخگویان بر اساس محل تولد.....
۷۳.....	جدول ۴ - توزیع فراوانی پاسخگویان بر اساس پایه تحصیلی.....
۷۴.....	جدول ۵ - توزیع دانش آموزان بر حسب رشته تحصیلی.....
۷۵.....	جدول ۶ - توزیع فراوانی پاسخگویان از نظر سواد پدر.....
۷۵.....	جدول ۷ - توزیع فراوانی پاسخگویان از نظر سواد مادر.....
۷۶.....	جدول ۸ - توزیع پاسخگویان از نظر نوع شغل پدر.....
۷۶.....	جدول ۹ - وضعیت شغلی مادران پاسخگویان.....
۷۷.....	جدول ۱۰ - محل تولد پدران پاسخگویان.....
۷۷.....	جدول ۱۱ - محل تولد مادران پاسخگویان.....
۷۸.....	جدول ۱۲ - توزیع فراوانی دانش آموزان بر اساس سن پدر.....
۷۸.....	جدول ۱۳ - توزیع فراوانی دانش آموزان بر اساس سن مادر.....
۷۹.....	جدول ۱۴ - توزیع پاسخگویان بر اساس درآمد خانوار.....
۸۰.....	جدول ۱۵ - توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب نوع مالکیت خانه.....
۸۱.....	جدول ۱۶ - نظر پاسخگویان در مورد گویه های طیف احساس.....
	تعلق به خانواده
۸۲.....	جدول ۱۷ - توزیع فراوانی نمره طیف احساس تعلق به خانواده.....
۸۳.....	جدول ۱۸ - نظر پاسخگویان در مورد گویه های طیف احساس.....
	تعلق به مدرسه
۸۳.....	جدول ۱۹ - توزیع فراوانی نمره طیف احساس تعلق فرد به مدرسه.....

عنوان

صفحه

- جدول ۲۰ - نگرش دانش آموزان نسبت به گویه های طیف رعایت.....۸۵
هنجارهای اجتماعی توسط والدین
- جدول ۲۱ - توزیع فراوانی نمره طیف رعایت هنجارهای اجتماعی.....۸۶
توسط والدین
- جدول ۲۲ - نگرش پاسخگویان در مورد گویه های طیف میزان رعایت.....۸۷
هنجارهای اجتماعی توسط معلمان و مسئولین مدرسه
- جدول ۲۳ - میزان نمره نگرش دانش آموزان در مورد رعایت.....۸۸
هنجارهای اجتماعی توسط مسئولین مدرسه
- جدول ۲۴ - نگرش پاسخگویان در مورد گویه های طیف روابط اجتماعی.....۸۹
- جدول ۲۵ - توزیع فراوانی میزان روابط اجتماعی پاسخگویان.....۸۹
- جدول ۲۶ - بررسی گروه مرجع پاسخگویان.....۹۰
- جدول ۲۷ - نگرش دانش آموزان در مورد گویه های طیف.....۹۱
همنوایی اجتماعی
- جدول ۲۸ - میزان همبستگی هر گویه با جمع نمره طیف همنوایی.....۹۵
اجتماعی پاسخگویان
- جدول ۲۹ - توزیع فراوانی نمرات همنوایی اجتماعی پاسخگویان.....۹۶
- جدول ۳۰ - همبستگی جزئی بین همنوایی اجتماعی پاسخگویان.....۹۷
و متغیرهای مستقل
- جدول ۳۱ - خلاصه یافته های معادله رگرسیون در مرحله اول.....۹۹
- جدول ۳۲ - یافته های رگرسیون چند متغیره در مرحله دوم.....۱۰۰
- جدول ۳۳ - یافته های رگرسیون چند متغیره در مرحله سوم.....۱۰۱
- جدول ۳۴ - یافته های رگرسیون چند متغیره در مرحله چهارم.....۱۰۱
- جدول ۳۵ - آزمون معنی داری تفاوت میانگین نمره پاسخگویان.....۱۰۴
بر حسب جنس

- جدول ۳۶ - آزمون معنی داری تفاوت میانگین نمرات همنوایی.....۱۰۴
پاسخگویان بر حسب پایه تحصیلی
- جدول ۳۷ - آزمون معنی داری تفاوت میانگین نمرات همنوایی.....۱۰۵
اجتماعی پاسخگویان بر حسب رشته تحصیلی
- جدول ۳۸ - آزمون معنی داری تفاوت میانگین نمرات همنوایی.....۱۰۶
اجتماعی دانش آموزان بر حسب محل تولد
- جدول ۳۹ - آزمون معنی داری تفاوت میانگین میزان همنوایی.....۱۰۷
اجتماعی پاسخگویان بر حسب محل تولد پدر
- جدول ۴۰ - آزمون معنی داری تفاوت میانگین میزان همنوایی.....۱۰۸
اجتماعی پاسخگویان بر حسب محل تولد مادر
- جدول ۴۱ - آزمون معنی داری تفاوت میانگین میزان همنوایی.....۱۰۸
اجتماعی پاسخگویان بر حسب میزان تحصیلات پدر
- جدول ۴۲ - آزمون معنی داری تفاوت میانگین میزان همنوایی.....۱۰۹
اجتماعی پاسخگویان بر حسب میزان تحصیلات مادر
- جدول ۴۳ - آزمون معنی داری تفاوت میانگین نمرات همنوایی اجتماعی.....۱۱۰
پاسخگویان بر حسب نوع شغل پدر
- جدول ۴۴ - آزمون معنی داری تفاوت میانگین نمرات همنوایی.....۱۱۱
اجتماعی پاسخگویان بر حسب شغل مادر
- جدول ۴۵ - آزمون معنی داری تفاوت میانگین نمرات همنوایی اجتماعی.....۱۱۱
پاسخگویان بر حسب نوع مالکیت منزل
- جدول ۴۶ - آزمون معنی داری تفاوت میانگین نمرات همنوایی اجتماعی.....۱۱۲
پاسخگویان بر اساس گروه مرجع آنها

فهرست نمایه ها

صفحه

عنوان

- نمایه شماره ۱ - نوع شناسی حالات مختلف سازگاری فرد با توجه..... ۲۶
به اهداف فرهنگی و وسایل نهادی شده
- نمایه شماره ۲ - نوع شناسی حالات مختلف سازگاری فرد با توجه..... ۳۷
به قبول ارزش ها و رفتار
- نمایه شماره ۳ - مدل تحلیلی عوامل مؤثر بر هم‌نوایی اجتماعی..... ۵۷
دانش آموزان